

Viseta el DRG

N.B.- A caschun dallas portas aviartas dil Dicziunari rumantsch grischun (DRG) che festivescha uonn siu 100avel anniversari ha era in tozzel Tuatschinas e Tuatschins fatg ina viseta a Cuera venderdis sera, ils 3 da december 2004 sin iniziativa dil Forum cultural da Tujetsch. Perfin Patric Beer da Zarcuns sesents a Turitg ha fatg part da quell'ocasiun. Il cauredatur, dr. Carli Tomaschett declara gl'emprem il num dall'ovra. Enstagl dicziunari che munti plitost in manual da plaids fuss «lexicon» pli cunvegents. El illustrescha quei entras la noziun «ligiongia» sur dalla quala ei dat in tractat da pliras paginas cun differentas illustraziuns davart il lungatg secapescha, denton era davart la producziun, ils usits, ils proverbis etc. da quella spisa. - Lu dat Tomaschett ina cuorta survesta dalla historia, dalla moda e maniera da luvrar, dalla gronda biblioteca, dallas collecziuns da fotografias e da diversas documentaziuns dil DRG. Iniziant e fundatur dil DRG ei Robert de Planta staus.

Igl onn 1904 entscheiva Florian Melcher sco empren redatur sia incumbensa. L'emprema lavur ei stada da rimnar il material entras in questunari da 16'500 (!) damondas tarmessas en tuttas valladas romontschas. Per Tujetsch ha denter auter Gion Felici Monn rispundiu ellas. Il material aschia rimnau ei vegnius ordinaus a moda alfabetica en ina cartoteca. Quella ei vegnida e vegn aunc oz cumpletada da plaids (= excerpts) dalla litteratura romontscha. La lavur da rimnada ha cuzzau 35 (!) onns. Pér 1939 ei igl empren faszichel cumparius. Naven da lu crescha l'ovra ad in crescer. Igl onn 1946 cumpara igl empren tom che cumpeglia ils faszichels dalla letra A. Tochen oz ein 11 toms cumpari, il davos cuntegn ils cavazzins LE - MAHUNAR. Entochen la letra Z cuoza ei 60-80 onns, priu ch'il personal dad oz (9 persunas cun total 7.3 plazzas) resti sil medem stan. La lavur daventa denton adina pli e pli difficila, damai ch'ei dat adina dameins glied che sa dar sclariment davart il romontsch e las isonzas da pli baul. Donn che mo 1 tochen 2 redactors han saviu luvrar biars onns vi da quell'ovra! Oz va la lavur vinavon pli spert era pervia dil computer introducius 1992. Fatg surstar ha la constataziun ch'il DRG hagi da registrar tut ils plaids duvrai, era sch'els ein per part sgarscheivels, sco per exempal «far cun». Pia registrar e buca normar, gliez ei caussa dallas grammaticas. Il DRG vegn secapescha era vendius, el cumpara duas gadas ad onn, ins sa abbonar el ed in faszichel cuosta ver 30.- frs. Ins sa era cumprar l'entira ovra, in tom cuosta 343 frs., per il giubileum dat ei denton in prezi special da 1500 frs.

Sper la documentaziun gest numnada posseda il DRG aunc in'impurtonta collecziun da fotografias veglias (Derichsweiler e Meisser) e novas e gl'entir material dil Cudisch da nums (=Rätisches Namenbuch) da Robert de Planta, Andrea Schorta e Konrad Huber e dils 2 toms da Christoph Simonett «Die Bauernhäuser des Kantons Graubünden». En quellas documentaziuns ei era in immens material davart Tujetsch, dil qual mintgin sa far diever cun s'annunziar avon tiels responsabels dil DRG. Da gronda impurtonza ei la biblioteca che cumpeglia tuttas publicaziuns romontschas (era la Tuatschina ei avon maun!) sco era la litteratura scientifica davart il romontsch.

Suenter duas uras sa Carli Tornaschett concluder sia eccellente guida, dalla quala tuts ein stai fascinai. La viseta el DRG ha valiu la peina! Bien engraziament al guid ed als organisateurs, Bruno Berther; Tarcisi Hendry ed André Schmid, suprastonts dil Forum cultural da Tujetsch.